

BĀRBALA SIMSONE

BĪBELES MOTĪVI STĪVENA KINGA ROMĀNĀ “ZVĒRU KAPIŅI”

Šausmu literatūra – fantastiskās literatūras atzars, kas aktīvi rosina psiholoģisko baiļu un spriedzes izjūtas – ir viens no tiem žanriem, kurus nereti pat fantastiskās un cita veida populārās literatūras piekritēji uzlūko ar aizdomām, jo tiek uzskatīts, ka šausmu žanru veido primitīvi stāsti, kas labākajā gadījumā domāti lasītāja baidīšanai, sliktākajā – verbālai ļaunāko tieksmju apmierināšanai. Vairāki mūsdienu ārvalstu literatūrkritiķi, piemēram, Rodžers Šlēbins (*Roger Schlobin*) un Džīna Viskere (*Gina Whisker*) tomēr secinājuši, ka šausmu žanra primārais uzdevums ir atspoguļot sava laika vidi un vērtības, parādot, no kā konkrētajā sabiedrībā visvairāk baidās, kas ir šinī sabiedrībā kultivētais “ienaidnieka” tēls; turklāt šausmu literatūra kalpo par ventili šīm bailēm, jo dod iespēju tās izdzīvot un pārvarēt drošas distances apstākļos. Līdz ar to šā žanra teksti bieži ir piesātināti ar simboliskiem un “kodētiem” tēliem, kuros lasītājs atpazīst savu baiļu projekcijas arhetipiskā līmeni.

Bībele kā viens no Rietumu pārdabiskās tradīcijas avotiem ir atstājusi savu nospiedumu visā fantastiskajā literatūrā, ieskaitot arī šausmu literatūru. Iespējams, doma, ka šausmu žanra darbos varētu sastapt bibliskus motīvus un atsauces, sākotnēji var pārsteigt, taču Bībele, pateicoties tās atpazīstamībai, ir ideāls pamats intertekstualitātei, ko plaši izmanto arī šausmu žanra autori. Vislabāk zināmais piemērs šinī ziņā ir vairāki literārie darbi, kuri popularitāti iekaroja 20. gs. 60.–70. gados un kuros varoņa – briesmoņa pretstati aizgūti no kristīgās reliģijas pretpoliem. Slavenākie šā tipa darbu piemēri ir Airas Levina (*Ira Levin*) “Rozmarijas bērns” (*Rosemary's Baby*), Devida Zelcera (*David Seltzer*) “Zīme” (*Omen*) un Viljama P. Bletija (*William P. Blatty*) “Sātana izdzinējs” (*The Exorcist*), kuri modificēja priekšstatu par šausminošo, sasaistot to ar tālaika cilvēku prātos gana reālu tēmu – sātanismu un okultismu. Šie romāni iemantoja lielu popularitāti, taču līdz ar reliģijas nozīmes pakāpenisko zudumu sabiedrībā izzuda arī šo darbu aktualitāte: arī ekranizējumu lielā popularitāte daudzus šo darbu elementus ir padarījusi par klišeju.

Nekādā ziņā nevar apgalvot, ka viss šausmu literatūras darbu korpuss smeltos tematiku Bībelē, taču zināmā daļā tekstu ir jūtamas ietekmes vismaz atsevišķos aspektos. Galvenais to vidū ir ontoloģiskais konflikts, jo Vecās un Jaunās Derības raksti kā teksts, kurā apcerētas labā un ļaunā ietekmes universālajā "karalaukā" – cilvēka dvēselē –, ir lielisks pamats šo aspektu izpētei arī modernajā literatūrā. Te jāatzīmē kāda nianse: ja fantāzijas žanrs izmanto gaismas/tumsas sadalījumu, varoni un tā pretmetu bieži ievietojot atsevišķos tēlos, šausmu literatūra nevirās atainot arī komplicētus, neviennozīmīgus tēlus. Šis ir viens no šausmu literatūras stūrakmeņiem: kaut gan pārdabiskais veido pamatu lielai daļai žanra darbu, "briesmonis" reti izrādās caurcaurēm "svešais", biežāk rakstnieki izvēlas parādīt tumsu līdzcilvēka prātā. Līdztekus šim centrālajam tēmu lokam rakstnieki iecienījuši arī tādas bibliiski iekrāsotas tēmas kā apokalipse, reliģiskais fanātisms, pseidoapokrifāli atklājumi, kā arī atsevišķos gadījumos bagātina tekstus ar bibliiskām atsaucēm un pat alegorijām.

Bibliiskās tēmas amerikāņu šausmu klasiķa Stīvena Kinga (*Stephen King*) daiļradē pievērsušās jau vairāku pētnieku uzmanību, kuri konstatējuši, ka daudzi Kinga romāni satur bibliisku vēsti: tiesa, rakstnieks raugās uz to "no otras puses", akcentējot pasaulē valdošo ļaunumu. Episkopālās baznīcas mācītājs Pols Zāls (*Paul Zahl*), kas pētījis kristietības ietekmes Kinga darbos, uzskata, ka daudzi rakstnieka darbi ir "līdzības par darbojošos žēlastību" (J. Blake. *The Gospel of Stephen King*. <http://religion.blogs.cnn.com/2012/06/02/the-gospel-of-stephen-king/> Skatīts 20.02.2013.). Jāatzīst, ka, piemēram, analizējot romānu "Zaļā jūdze" (*The Green Mile*), nenoliedzami saskatāma parafrāze par evaņģēliju notikumiem, bet S. Kinga, iespējams, visredzamāk kristīgais romāns "Apstāšanās" (*The Stand*) ir Jāņa Atklāsmes grāmatas atstāstījums modernajam 20. gadsimta lasītājam.

Stīvena Kinga darbus iespējams vienkāršoti dēvēt par fobiju analizēm – bieži vien romāns vēltīts kādu izplatītu cilvēcisku baiļu izpētei no dažādiem skatpunktiem. Tā romāns *The Stand* apskata bailes no slimībām, romāns "Roze, ērkšķu puķe" (*Rose Madder*) – bailes no vardarbības ģimenē, "Kerija" (*Carrie*) – bailes no sociālās atstumtības utt. Baiļu avots S. Kinga romānos ir duāls – tas vienlaikus ir gan pārdabiskas, gan psiholoģiskas dabas. Rakstnieka jaunākajos darbos baiļu cēlonis gandrīz vienmēr ir psiholoģisks, bet pārdabiskais pilda šo baiļu katalizatora funkcijas.

Šā raksta uzmanības fokusā ir viens no slavenākajiem S. Kinga darbiem – romāns "Zvēru kapiņi" (*Pet Sematary*) (1983), kas vēltīts tam, lai analizētu,

iespējams, pašas universālākās cilvēciskās bailes – bailes no nāves. Daļa romāna notikumu ir autobiogrāfiski, tādēļ interesants ir fakts, ka romānu “Zvēru kapiņi” autors tā pārāk personiskā konteksta dēļ sākotnēji nav vēlējies publicēt, un darbs tika izdots vēlāk.

Romāns “Zvēru kapiņi” interesantā veidā dekonstruē virkni biblisku jēdzienu, taču pirms romāna biblisko motīvu analīzes piedāvāts neliels ieskats darba tekstā.

S. Kingam tradicionālajā stilā romāna ekspozīcija ir tik idilliska, ka uzreiz raisa aizdomas – jauna ārsta ģimene ar diviem bērniem un kaķi ievācas ģimenes mājā netālu no aktīvas satiksmes maģistrāles. Labs S. Kinga daiļrades un šausmu žanra pazinējs jau ļoti drīz nojauš ne tikai to, ka šo idilli kuru katru brīdi pārraus krīze, bet arī to, kā tas notiks, jo S. Kinga rakstītajā nemēdz būt nejaušību. Pirmā priekšnojauta novēdi brīdī, kad galvenā varoņa – ārsta Lūisa Krīda – sešgadīgā meita aiziet uz skolu un tēvs ar piepešu skaidrību apjauš bērna pieaugšanas saistību ar laika straujo ritumu. “Mēs novecosim,” viņš domā, un viņu sagrābj neizskaidrojama šausmu sajūta, kas uz sekundi pārrauj idillisko stāstījumu. Sākot no šā brīža, S. Kings izvērs romāna centrālo tēmu, balstot to uz cilvēciskajām bailēm no nāves, ilgām pēc nemirstības un/vai iespējas atgriezt mirtušos, parādot, kā tas eventuāli varētu notikt un ar ko beigties.

Bailes no nāves kā centrālā tēma romāna sākumā vēl ir tāla un nojaušama vien zemapziņā: ārsta sieva baidās no bērnības traumas izraisītas fantāzijas – mirušās māsas tēla, kas viņas iedomās slēpjas guļamistabas skapī; netālu no mājām mežā esošā dzīvnieku kapsēta rosina meitas sarunu ar tēvu, kurš neaptver, kā bērnam izskaidrot nāves faktu, utt. S. Kings rāda, kā nāve cilvēciskajā domāšanā slēpjas tumšās, slepenās vietās, proti – droši noglabāta zemapziņā, vienlaikus demonstrējot, kā mirstīguma apjausma ik pa laikam *elpo pakausī* katram cilvēkam apzinīgā vecumā.

Kad nelaiimes gadījumā uz šosejas iet bojā ģimenes mīlulis kaķis, tēvs atceras kaimiņa stāstīto par zvēru kapsētu mežā un aiz tās esošu senu indiāņu apbedījumu vietu, ar kuru saistās baisi nostāsti. Aprokot šajā vietā kaķi, tekstā uzplauksnī pirmās īstās šausmas; parādās pārdabiskais elements. Kaķis patiesi atgriežas dzīvē, taču tā ir tikai fiziskā dzīvība – ir zudusi dvēsele, to aizstāj neizprotami draudīga iedaba. Lūiss ignorē brīdinājumus, kurus izsaka gan kaimiņš, gan pravietiski sapņi, un pēc otra tragiskā negadījuma uz šosejas izmisīgā cerībā uz indiāņu kapulauku aiznes arī otru upuri, savu divgadīgo dēlēnu Geidžu. Augšāmceļas arī Geidžs – augšāmceļas zombija veidolā, lai nonāvētu pats savu māti. Taču, pat skaidri apzinoties savu kļūdu, arī sievas

nāve neatceļ Lūisa neprātīgo vēlmi atdzīvīnāt mirušos, un viņš, jau pa pusei zaudējis prātu, cer, ka trešais mēģinājums apbedīt mirušo mistiskajā kapulaukā būs veiksmīgs. Ar šo trīskāršo kāpinājumu S. Kings izvērš nāves tēmu iespaidīgā psiholoģiskā analizē, aktualizējot jautājumu par cilvēciskās psihs spēju sadzīvot ar nāves neizbēgamību.

Pirmais aspekts, kas piesaista uzmanību iespējamībai darbu interpretēt bibliskā kontekstā, ir fakts, ka vairāku tēlu personvārdi atšifrējami reliģiskos jēdzienos: ģimenes uzvārds ir Krīdi (*creed* angļu v. – ticības apliecinājums), kaķa vārds Čērčils tiek saīsināts kā Čērčs (*church* angļu v. – baznīca), kaimiņa vārds Džads (*Jud*) atsauc atmiņā Jēzus nodevēju Jūdu (*Jude*): arī Džads savā ziņā ir baiso notikumu iniciators, jo izstāsta Lūisam par "zvēru kapiņiem" un pats aizved viņu uz pārdabisko kapulauku.

Šis alūzijas iezīmē semantisko lauku, kurā tiek izspēlēta romāna centrālā tēma – augšāmcelšanās. Uz to, ka šī tēma ir saistīta nevis ar jebkuru pārdabisku mirušo uzmodināšanu, bet tieši ar biblisko, norāda jau par romāna atsevišķo daļu moto lietotie evaņģēlija citāti no Jaunās Derības stāsta par to, kā Kristus uzmodina Lācaru. Taču S. Kinga interpretācijā tiek izspēlēta bibliskās tēmas inversija, "nepareiza, ačgārna" augšāmcelšana – bez dievišķā līdzdalības, t. i., bez dvēseles. S. Kings norauj mirstīgumam kristietības mierinošo plīvuru un atklāj nāvi tās primitīvi biedējošajā aspektā; paralēli viņš atjauno arī ticību pieņemumam, ka iespējama fiziska augšāmcelšanās. Savukārt šī iespējamība uz reliģijas lomas zuduma fona atgūst kādreizējo šausminošo nozīmi, kas savulaik radīja ticību vampīriem un zombijiem. Fizisko uzmodināšanu "Zvēru kapiņos" veic nevis dievišķs spēks, bet senajā kapulaukā mītošs kanibālisks indiāņu gars, kurš izmanto apglabāto ķermeni, lai terorizētu dzīvos. S. Kinga aprakstītā ir tukšas miesas čaulas augšāmcelšanās, kas biedē jo vairāk tāpēc, ka jaunvēlīgais saturs slēpjas pazīstamā un milētā fiziskajā ķermenī.

Mirušo augšāmcelšana kā cilvēka dumpis pret dabu un Dievu – to varētu dēvēt par "Zvēru kapiņu" centrālo vēstījumu. Romāna trešās daļas moto no Jāņa evaņģēlija ietver Jēzus pavēli Lācara tuviniekiem: *Atrasisit viņu un ļaujiet viņam iet* (Jņ. 11:44) (te un turpmāk Bībeles citāti no: *Bībele*, 2008). Lūiss Krīds uzņemas Dieva lomu, psiholoģiski nespēj ļaut mirušajiem "iet", nepieņem dabisko dzīvības un nāves cikla sasaisti un ar to aizsāk šausmu lavīnu pār savu ģimeni: S. Kings rāda, ka iznākums šādai rīcībai var būt tikai katastrofāls.

Helsinki universitātes pētniece Heidi Strengela atzinusi, ka, mēģinot "spēlēt Dievu", Lūiss Krīds daļēji atdarina Mērijas Šellijas klasiskā romāna

“Frankenšteins jeb Modernais Prometejs” centrālā varoņa Viktora Frankenšteina rīcību: Frankenšteins cenšas mākslīgā ceļā radīt jaunu dzīvību, bet Lūiss Krīds – atdot dzīvību mirušajam. Kā raksta pētniece, *Kings interpretē Šellijas klasisko darbu, lai piemērotu to modernajam nolūkam* (Strengell, 2003, 79). Līdzības starp šiem tēliem ir labi saskatāmas: varoņi pretojas dabiskajai kārtībai; sastopoties ar grūtu lēmumu, izvēlas nepareizo risinājumu. Frankenšteins vēlas ieņemt Dieva vietu, Lūiss cenšas tēlot Kristu, un abi cieš neveiksmi. Tiesa, Frankenšteina centienus inspirē nevis personisks zaudējums, bet zinātnieka azarts. Taču iznākums ir līdzīgs: abu “Dieva tēlotāju” sievas iet bojā vīru radīto briesmoņu rokās. Taču daudz jaudīgāku lomu par paralēlēm ar M Šellijas romānu “Zvēru kapiņos” spēlē Bībeles, konkrēti – Jaunās Derības motīvi.

Detalizēti apskatot romānā izmantoto biblisko motīvu materiālu, iespējams ieskicēt vienotas līnijas, kas ļauj “Zvēru kapiņos” saukt par S. Kinga piedāvāto inverso jeb ačgārno versiju bibliskajam Lieldienu augšāmcelšanās stāstam.

Romānu ievada moto “Nāve ir mistērija, un apbedīšana ir noslēpums” (*Kings*, 2012, 6) un Jāņa evaņģēlija 11. nodaļas pantu parafrāze: *Jēzus viņiem sacīja: “Mūsu draugs Lācars ir aizmīdzis, bet es eimu viņu modināt.” Mācekļi saskatījās, un daži smaidīja, jo tie nezināja, ka Jēzus ir runājis līdzībās. “Kungs, ja viņš aizmīdzis, tad viņš izvēsēlosies.” Pēc tam Jēzus viņiem teica vēl skaidrāk. “Lācars ir nomiris, jā... , bet tik vai tā iesim pie viņa”* (*Kings*, 2012, 7). Bībeles citāts, un it īpaši tā nedaudz izvērstā parafrāze, norāda uz nāves – augšāmcelšanās tēmas pieteikumu, kas romāna tekstā tiks risināts bibliskā, tomēr vairākās niansēs būtiski mainītā rakursā.

Jau no paša sākuma tekstā ievītas priekšnojautas, kurās iespējams saskatīt iešifrētas bibliskas atsauces uz nāves/dzīvības tēmu. Kad ģimene tikko ieradusies jaunajā dzīvesvietā, divgadīgo Geidžu sadzel bite; dzelonī izvilkt palīdz pienākušais kaimiņš Džads. Domājams, šī ir atsauce uz apustuļa Pāvila jautājumu: *Nāve, kur tavš dzelonis?* (1. Kor. 15:55), jo tieši Džads ir tas, kurš palīdzēs ģimenei “atbrīvoties” arī no nāves dzeloņa. Parādās ar jau citēto Lācara stāstu saistītās tekstuālās kopsakarības “miegs – nāve”, vispirms tās pieminētas dabas ainās: *Lūiss, pastaigādamies pa jaunās mājas apkārtni, vēro, kā /.. / vasaras nogales laukus, kas cikla beigās bija izlietoti, aizmīguši, bet ne miruši, klāja neredzēti dzeltenbrūna nokrāsa* (pasvītrojums mans – B. S.) (*Kings*, 2012, 26) un: *Mijkrēslis pamazām pārauga tumsā. Ainava izskatījās kā miruši* (pasvītrojums mans – B. S.) (*Kings*, 2012, 90). Vēlāk sakarība “miegs – nāve” pārceļas no ainavas uz cilvēku: vairākas epizodes vēsta, kā Lūiss liek dēlu gulēt, vēro aiz-

migušu, liekas gultā blakus iemigušajai sievai – lasītājs tiek sagatavots romāna otrajai daļai, kad miegu aizvietos nāve, kuru Lūiss tāpat vēros no malas; epizodei, kurā iemigušais Geidžs gandrīz izkrit no gultiņas, paralēli veidojas epizode bērēs, kurā, Lūisam un viņa sievastēvam saķeroties bēdu neprāta un abpusējas nepatikas izraisītā konfliktā turpat bēru ceremonijas zālē, bērna likšis gandrīz izkrit no zārčiņa. Tekstuālajai spriedzei un Lūisa iedomām par mirušo uzmodināšanu pieaugot spēkā, miega un nāves jēdzienisko sakarību virtene turpina attīstīties un skaidri tiek izteikta Lūisa pārdomās: *Varbūt viņš jūtas laimīgs tur, kur pašlaik atrodas... Un, ja viņš gul, vai tu maz zini, ko tu pamodināsi?* (Kings, 2012, 252). Miega un nāves šķietamā tuvība Lūisa prātā izkristalizē apņēmību "pamodināt" arī mirušos tuviniekus.

Lācara augšāmcelšanas stāstu mazliet naivā pavērsienā tēvam pirmā atgādina sešgadīgā meita Ellija: *"Dievs var to (nāvi – B. S.) vērst par labu, ja grib," Ellija turpināja. "Viņš var oīsu, ko tikai vēlas."* *"Ellij, Dievs neko tādu nedara," Lūiss satraukts teica /../. "Dara gan," viņa teica. "Svētdienas skolas skolotāja mums stāstīja par to vīru Lācaru. Viņš bija miris, bet Jēzus viņu piecēla no miroņiem. Viņš teica: "Lācar, nāc ārā," – un skolotāja sacīja, ja viņš būtu vienkārši pateicis: "Nāc ārā!" – tad visi tajā kapsētā būtu piecēlušies, bet Jēzus gribēja tikai Lācaru"* (Kings, 2012, 188). Šķiet, ka tieši šis stāsts pirmo reizi uzvedina Lūisu uz ideju apbedīt cilvēku senajā indiāņu kapulaukā. Dēla bērēs šī apņēmība nobriest līdz galam: vērojot ekskavatoru, kam jāizber kapa bedre, izmisušais tēvs apcer, kā tas /.. / *nošķirs viņa dēlu no saules... vismaz līdz augšāmcelšanās dienai. Augšāmcelšanās... tas ir īstais vārds (ko tev vajadzētu izmēzt no prāta, un tu pats to ļoti labi zini)* (Kings, 2012, 211).

Lūisu brīdina no šī neprātīgā soļa: pravietiskā sapnī pie viņa atnāk students Viktors Paskovs, kurš traģiski gājis bojā ārsta pirmajā darba dienā vietējā skolā, un brīdina, ka "durvis" uz mirušo valstību atvērt nedrīkst. Papildinot biblisko alūziju klāstu romāna personvārdos, mirušā vārds "Paskovs" atbalso angļu valodas vārdu *Passover*, ko var iztulkot gan kā "pāriešana" (t. i., pāriešana no dzīvības nāvē), gan kā "Lieldienas", sagatavojot turpmākā teksta saistību ar Kristus augšāmcelšanās stāstu. Arī Džads, vedot ģimeni mežā, lai parādītu mājdzīvnieku kapsētu, brīdina "nenovirzīties no takas", piebilstot, ka līdz dzīvnieku kapiem doties ir droši, ja vien nenomaldās. *"Taka ir droša," Džads nopietni teica Reičelai, kura gan, likās, tam īsti neticēja. "Tik tiešām, es domāju, pat Geidžs varētu pa to staigāt. /.. / Turies uz pareizās takas, un viss būs kārtībā. Nokāp nost, un tad, ja nepaveicas, būsi nomaldījies"* (Kings, 2012, 28). Šis ir sava veida pareģojums, kas piepildās – Geidžs pa šo taku patiesi dosies vairākkārt – gan

kā dzīvs zēns, gan kā tēva nests liķis un, visbeidzot, kā atdzīvojušs zombijs. “Taka ir droša” tikai līdz dzīvnieku kapsētai, t. i., tikai līdz nāves sliekšnim; aiz tā ielūkoties nedrīkst. Arī augšāmceltais kaķis Lūisa prātā runā brīdinošu monologu: *Es biju dzīvs, un tad es biju miris, un nu es atkal esmu dzīvs* (Kings, 2012, 144), parodiski atbalsojot Jēzus teikto: *Es biju miris un, redzi, Es esmu dzīvs mūžu mūžam, un Man ir nāves un elles atslēgas* (Jāņa Atkl. 1:18) – kaķa tēla pirmo reizi realizējas augšāmcelšanās inversija: kaķis tiek uzmodināts kā ļaundabīgs plēsējs, signalizējot par to, kāds varētu būt šādā veidā augšāmcelts cilvēks.

Taču labie padomi krīt neauglīgā augsnē. Tekstā daudzkārt tiek atkārtots refrēns: *Vīra sirds ir akmeņaināka nekā zeme tur augšā. Cilvēks iedēsta to, ko var, un tad to kopj...* (Kings, 2012, 109). Tas, šķiet, norāda ne tikai uz seno mikmeku kapulauku, bet arī uz Jēzus līdzību par sējēju un sēklu, kas kritusi akmeņainā zemē. Padomi un ieteikumi, tostarp arī trešās daļas ievadā citētie Jēzus vārdi attiecībā uz mirušo: *Atrāsāit viņu un ļaujiet viņam iet – krīt “akmeņainā zemē”, jo Lūiss rīkojas pēc paša gribas. Uz augšāmcelšanu kā dumpi pret Dievu jau pašā tekstā norāda arī Džads, stāstot par kapulauka sniegtajām iespējām: Un, sasodīts, es ar’ neesmu nekāds Dievs. Bet mirušo augšāmcelšana... vai tad ir vēl kāda labāka iespēja tēlot Dievu?* (Kings, 2012, 126). Lūiss svārstās starp ticību un neticību, taču ticības iznākums ir šaušalīgāks par neticību. Šeit realizējas vesela ačgārnību virkne: Lūiss netic Dievam, bet tic kapulauka garam; viņa ticība tiek atalgota, taču ne tā, kā iecerēts: augšāmcelšanās notiek, taču vēlme spēlēt dzīvības devēja lomu iznākumā nes nāvi un ārprātu. Arī pats Lūiss aptver, ka viņa pusapzināti iecerētais nodoms ir klajā pretrunā ar dabas un morāles likumiem: *Par ko viņš – Dieva dēļ, par ko viņš domāja? Viņš domāja par melnu zaimošānu, kuru šobrīd pat nespēja pilnībā atzīt* (Kings, 2012, 191). Tekstā autors lieto tieši bibliisko intonēto vārdu “zaimošāna”, nevis kādu citu. Arī Džads lieto bibliiski zīmīgu vārdu, lai raksturotu līdzīgu situāciju – stāstot par kaimiņa karā kritušo dēlu, kuru tēvs, nespēdamis samierināties ar tā nāvi, augšāmcēlis un kurš kļuvis par tukšu čaulu ar dēmonisku saturu. *Lūis, viņš izskatījās nolādēts* (Kings, 2012, 202), Džads saka; šo vārdu tekstā izcēlis pats autors, un seko vēl kāda zīmīga Džada frāze: *Nāve reizēm ir labāka* (Kings, 2012, 124) (originālā *sometimes dead is better – dažreiz miris ir labāks*).

Liktenīgās Geidža augšāmcelšanās nakts notikumu apraksts vairākās detaļās pārfrāzē Jaunās Derības evaņģēlijos atstāstītos Kristus nāves un augšāmcelšanās notikumus Jeruzālemē. Pirmā atsauce uz šo zīmīgo laiku ir tekstā sastopama jau atmiņu epizodē, kurā notiek toreiz vēl astoņgadīgās

Reičelas – Lūisa sievas – pirmā sastapšanās ar nāvi; viņas māsa Zelda mirst *ebreju Lieldienu laikā* (Kings, 2012, 154). Taču pilnā sparā šī tēma ieskanas tās nakts aprakstā, kad Lūiss pārāpbeda mirušo dēlu mikmeku kapulaukā, gaidot un arī sagaidot šā soļa nedabiskas sekas. Zīmīgi, ka arī šis notikums risinās pavasarī, nedaudz vēlāk par parasto Lieldienu laiku – maijā.

Saprotot, kādas domas, daļēji negribot, izraisījis kaimiņa prātā, Džads naktī mēģina sagaidīt Lūisa atgriežamies no kapsētas, lai pierunātu to atteikties no sava nodoma, taču gaidot iemieg. Šeit viņa loma no Jūdas (par ko liecina viņa vārda rakstība) pārtop citā nodevējā – apustuli Pēteri, kurš, kā vēsta evaņģēliji, iemieg naktī uz Lielo piektdienu, kad kareivji atnāk arestēt Jēzu. Arī Kings uzsver šo līdzību: *Džads aizmīga. Un, kad ārā pazibēja automašīnas aizmugures uguns un apmēram pēc četrdesmit minūtēm Lūiss iegriezta Honda Civic piebraucamajā ceļā, Džads to nedzirdēja, viņš ne sakustējās, ne pamodās, gluži kā Pēteris, kad romiešu kareivji atnāca pakal klaidonim, vārdā Jēzus* (Kings, 2012, 268). Atsauce šeit ir uz Marka ev. 14:37: *Un Viņš nāk un atrod tos gulam, un saka Pēterim: "Simani, tu gulī? Vai tu nevienu stundu nespēj būt nomodā?"* Džads tāpat kā Pēteris pamostas, bet – par vēlu.

Norāde uz notikumiem Jeruzālemē ietērpta arī kādas vietas nosaukumā, kurai mājupceļā pie ģimenes brauc garām Reičela: *Skatienam pavērsās cita zīme, atstarojošā gaismā dīvaini mirdzēja. NĀKAMĀ IZEJA NR. 12 KAMBERLENDĀ, KAMBERLENDAS CENTRS, JERUZĀLEMES ZEME. Jeruzālemes zeme, viņa nodomāja, cik savāds nosaukums. Nezin kāpēc tas neliekas patīkams... Nāc, pārgulī Jeruzālemē* (Kings, 2012, 270). Naktī, kad visi gul, risinās Kristus laika dramatiskie notikumi Jeruzālemē; naktī notiek arī liktenīgais Krīdu ģimenes likteņa pavērsiens.

Realizēdams savu baidīgo iedomu, Lūiss vienlaikus pēdējiem spēkiem nesekmīgi mēģina atsaukt atmiņā Kristus augšāmcelšanos kā īsto Lieldienu notikumu, viņa prātā rindojas neskaidras frāzes: *Lai ir Dievs, lai ir svētdienas rīts, lai nāk smaidoši anglikāņu mācītāji spoži baltos altārtērpos... bet lai tikai nenāk šīs Visuma nokrēslas tumšās un ložņājošās šausmas* (Kings, 2012, 274). Lieldienu notikumu atbalss tiek vēl paspilgtināta ar stilistiskās izteiksmes līdzekļu palīdzību atsevišķās, šķietami nejaušās teksta detaļās: *Katru reizi, kad kaplis iedūrās zemē, viņš saļīma pār to kā vecs romiešu kareivis pār zobenu* (pasvītrojums mans – B. S.) (Kings, 2012, 276).

Lūisa rīcībā un tai sekojošajos notikumos Kristus nāve un augšāmcelšanās rod baidīgu parodiju. Uzmodinātais Geidžs – zombijs – ienāk mājās īsi pirms

rītausmas – tajā pašā laikā, kad, saskaņā ar evaņģēliju tekstiem, augšāmceļas Kristus: */.. / pirmajā nedēļas dienā ļoti agri, gaismai austot, sievas nāca pie kapa un nesa svaidāmās zāles* (Lūkas 24:1); šis laika posms romāna tekstā tiek iekonturēts ļoti precīzi: *Īsi pirms tam, kad debesis austrumpusē skāra pirmās saullēkta zīmes, uz kāpnēm atskanēja soļi. Lēni, bet apņēmīgi. Kāda ēna pārgāja pāri tumšajai hallei. Tā nesa līdzī smaku – nelabu dvaku* (Kings, 2012, 282). Lūiss pamostoties ierauga atstātās pēdas, saprot, par ko dēls pārvērties, un secina, ka pats ir *tikai zemes būtne, un viņa ziņā nu bija dubļainie pēdu nospiedumi uz grīdas* (Kings, 2012, 295), proti, ka atbildība par briesmoņa radīšanu tagad gulstas uz viņa pleciem – vēlreiz apstiprinās pētnieces H. Strengelas norādītās Lūisa tēla paralēles ar klasiskā briesmoņa radītāja Viktora Frankenšteina tēlu. Bet *oīra sirds ir akmeņaināka nekā zeme tur augšā*, un Lūiss arī trešo reizi, nelaimīgo notikumu lavīnas rezultātā jau pa pusei zaudējis prātu, dodas uz kapulauku ar dēla nogalinātās sievas līķi, izmisīgi cerot, ka trešajā reizē notiks brīnums un dzīvē atgriezies cilvēks, nevis zombijs. Tā, protams, nenotiek.

Daudzu S. Kinga romānu noslēgumā rādīta, kā savā esejā “Par teiksmainiem stāstiem” to dēvēja pazīstamais fantāzijas rakstnieks un teorētiķis Džons Ronalds Ruels Tolkīns (*John Ronald Reuel Tolkien*), “eikatastrofa” (*euatastrophe*), proti, vismaz daļēji laimīgs iznākums: šausmas pārvar varoņu pašizliedzība, problēmai tiek rasts kaut īslaicīgs risinājums. Romānā “Zvēru kapiņi” tā nenotiek, tieši otrādi: romāna noslēguma epizode reizumis tiek dēvēta par visu laiku efektīgāko šausmu ainu visā šausmu literatūras žanra vēsturē. Īpaši iespaidīgs ir fakts, ka šis “pēdējās pakāpes” augšāmcelšanās sekas romāns vairs neparāda – romāns noslēdzas ar uzmodinātās, dēmoniskās Reičelas ienākšanu sabrukušā Lūisa istabā. Bibliskā tēma ir atrisināta, parādot, ka inversā, bezdvēseliskā augšāmcelšana spēj dot vien tikpat pretdabīgus rezultātus.

Kā redzams, romānā “Zvēru kapiņi” S. Kings atradis interesantu traktējumu bibliskajai tematikai, pavēršot pret lasītāju tā “kreiso, otrādo, nepareizo” pusi un rakstot no savdabīgas inversijas pozīcijām. Ievietojot bibliskas ievirzes sižetu 20. gs. kontekstā, rakstnieks padarījis šo tematiku aktuālu mūsdienu cilvēkam. Lai gan bibliskās norādes S. Kings neizmanto ļoti blīvi, tomēr atrodami motīvi ir pietiekami spēcīgi, lai iekonturētu rakstnieka domu noteiktā ētiskajā standartā. Jāsecina, ka, par spīti S. Kinga nereti sabiedriskajos medijos paustajai noraidošajai attieksmei pret organizēto reliģiju, Bībeles tematika kalpo par spēcīgu idejisko fonu rakstnieka darbā.

Bibliogrāfija

- Bībele*, 2008. *Bībele*. 1965. gada revidētais izdevums. Rīga: Latvijas Bībeles biedrība, 2008.
- Kings*, 2012. S. Kings. *Zvēru kapiņi*. Rīga: Zvaigzne ABC, 2012.
- Schlobin*, 1983. R. C. Schlobin. Fantasy versus Horror. *Survey of Modern Fantasy Literature*. Ed. Frank N. Magill. New York: Englewood Cliffs, 1983. – pp. 59–66.
- Strengell*, 2003. H. Strengell. Frankenstein's Monster: Hubris and Death in Stephen King's Oeuvre. *Postgraduate English Journal*, 2003. No 7.
- Tolkien*, 1997. J. R. R. Tolkien. On Fairy-Stories. *The Monsters and the Critics and Other Essays*. London: Harper Collins Publishers, 1997. – pp. 109–161.
- Whisker*, 2005. G. Whisker. *Horror Fiction: An Introduction*. New York, etc.: Continuum, 2005.

Bārbala Simsone

Biblical motifs in the novel "Pet Sematary" by Stephen King

Abstract: The theme of this article is devoted to the creative works of Stephen King, the living classic of horror literature. Biblical motifs frequently play a significant role in his works and they are included in his novels from the positions of peculiar inversion. This article focuses on the novel "Pet Sematary" published in 1983 that analyses one of the most universal fears of human beings from various points of views: the fear from death. The article examines the deliberate author's periphrasis of the biblical motif in this novel, particularly the Gospel of the New Testament, where the central event is the death of Jesus Christ and resurrection or the so-called Easter story. The article analyses the way how S. King, resorting random allusions, other means of language and thematic interconnections, deconstructs several biblical notions in a peculiar way and offers solutions for the theme of the inevitability of the cycle of life and death in a modern context.

Keywords: allusions, the Bible, Gospels, periphrasis, horror literature.